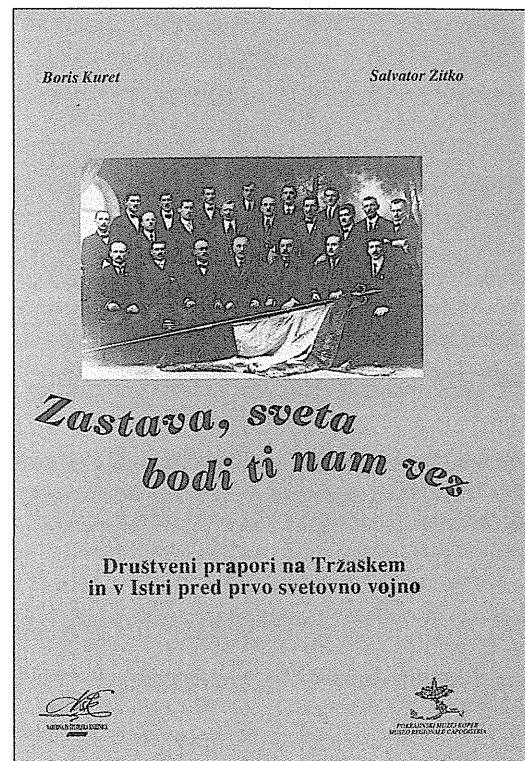

stavkom na vrhu. Nastavek je bil vselej izdelan v obliki društvenega grba. Pri pevskih in bralnih društvih je bila to lira, pri sokolskih sokol, pri nabožnih križ, lahko pa je imel obliko sulice z vdelanim monogramom. Od teh pravil so nekoliko odstopala tržaška društva, ki so se večkrat odločala za helebardo (tržaški mestni grb). Prapori so bili večinoma pravokotne, trikotne ali kvadratne oblike. Za trikotne so se odločale predvsem šole in sokolska društva, ostala društva pa so po lastni presoji izbirala pravokotno ali kvadratno obliko. Barve praporov so bile zelo različne in slikovite. Poleg trobarvne kombinacije (bela - modra - rdeča ali rdeča - bela - modra) so prevladovali prapori z belo, modro ali rdečo podlago. Večina praporov, ki so jih običajno krasile zlate resice, je imela tudi društveni grb ali alegorično podobo, okrog katere sta bila uvezena datum razvitja in ime društva. Sestavni del prapora je bil kumski, praviloma bel, dvojni trak s pentljo, ki ga je ob razvitju darovala kumica. Na traku je bilo tudi posvetilo s kumičnim imenom, ob njem pa je visel še moder trak, darilo domačih pevk ali deklet. Ostale trakove so večinoma darovala društva, ki so prisostvovala razvitju prapora. Nekatera bogatejša društva so si privoščila tudi srebrne vence, ki so jih obešali pod nastavkom na drog zastave. Za samo razvitje prapora je veljal uhojeni protokol, ki so ga društva praviloma dosledno upoštevala. Razvitja so ponavadi prirejali na prostem, kjer so prostor, namenjen slovesnosti, okrasili z zelenjem in narodnimi zastavami na visokih smrekovih drogovih. Ob vhodnem slavoloku so prihajajoče goste pričakali bodrilni napisi, dekleta pa so jim pripenjala narodne značke. Povsem razumljivo je, da so posebno skrb posvečali tudi okrasitvi odra, na katerem je potekal osrednji del slovesnosti. Na odru, ki je bil skrbno pripravljen oziroma okrašen z bršljanovimi venci in trakovi v narodnih barvah, so se namestili pevci domačega društva in zastavonoše gostujočih s svojimi prapori. Sam potek slovesnosti je običajno potekal v dveh delih. V prvem so uprizorili otvoritev z nastopom domačega pevskega zbora, sledil je pozdrav predsednika društva in razvitje prapora, nato pa kumičino voščilo in pripenjanje kumičinega traku, pripenjanje drugih trakov, pobratenje z na odru stoječimi prapori, osrednji govor in nazadnje zabijanje žebeljev v drog prapora. S tem simboličnim dejanjem se je končal prvi del slovesnosti. V drugem delu je sledil koncert gostujočih pevskih zborov, ki so zapeli vsak po eno pesem. Zaključni del slovesnosti pa so popestrile godbe in tamburaške glasbene skupine. Ne gre prezreti dejstva, da so bile te slovesnosti množične narodne manifestacije, ki so krepile nacionalno zavest in enotnost. Društveno delovanje je kmalu po italijanski zasedbi Primorske in Istre začelo usihati, s prihodom fašizma pa se je pričelo brutalno uničevanje društvenih sedežev in inventarja. Tlačenje slovenske besede, knjig in drugih simbolov slovenstva je kulminiralo v letih 1927/28.

Tedaj so bila društva v celoti razpuščena, hkrati pa je bil uničen velik del društvenih praporov. Po zaslugi posameznikov so redki prapori "preživeli" fašistični teror in so še danes dragocena kulturna dediščina, pomnik preteklosti in izročilo starejših pokolenj mlajšim rodovom.

Slavko Gaberc

Vera Kržišnik-Bukić (ur.): SLOVENSKO-HRVAŠKI
OBMEJNI PROSTOR: ŽIVLJENJE OB MEJI. Ljubljana,
Inštitut za narodnostna vprašanja, 1999.

Zbornik "Slovensko-hrvaški obmejni prostor: življenje ob meji" prinaša rezultate terenske raziskave, ki so jo opravili sodelavci na temeljnem raziskovalnem projektu dr. Vere Kržišnik Bukić na temo "Medetnični odnosi v obmejnem prostoru med Slovenijo in Hrvaško", ki se izvaja v okviru Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani. To obsežno publikacijo je izdala ustanova nositeljica raziskovalnega projekta, Inštitut za narodnostna vprašanja, in jo na več kot 250 straneh velikega formata sestavlja poleg uvodne in zaključne besede urednice 11 prispevkov petih različnih avtorjev, in sicer Simone Zavratnik Zimic, Karmen Medice, Petra Repoluska, Srđa Orbanica in Daria Marušića, zatem pa še aneks, v katerem sta najprej Srđa Orbanic in Dario Marušić v hrvaščini prikazala antropolingvistični oris hrvaško-slovenskih stikov ob primeru Kozlerjeve meje v Istri, Vera Kržišnik Bukić pa nekatere zgodovinske razsež-

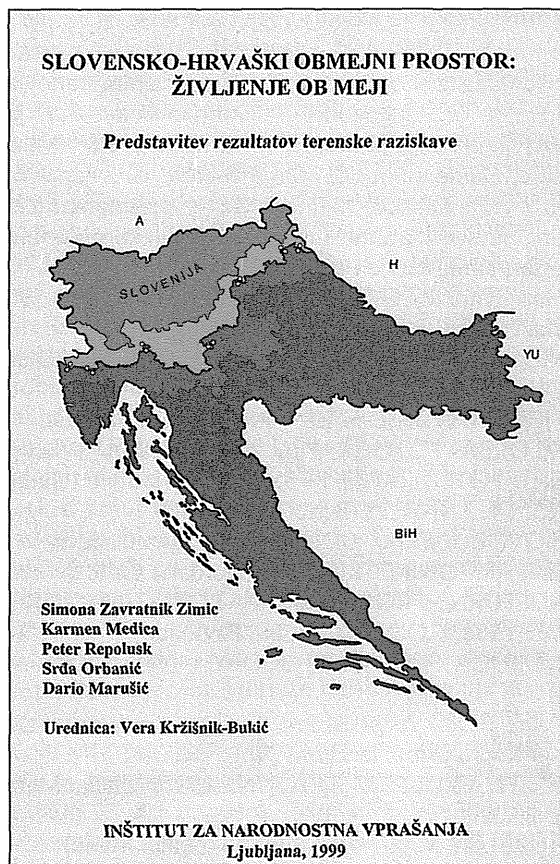
nosti slovenstva v hrvaškem delu slovensko-hrvaškega obmejnega prostora s posebnim ozirom na Istro in Zagreb. Kartografske priloge za publikacijo je oskrbel Inštitut za geografijo v Ljubljani, izid dela pa so finančno podprli Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Istrska županija v Republiki Hrvaški in Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Omeniti gre, da je v okviru zgoraj omenjenega projekta pri Inštitutu za narodnostna vprašanja leta 1997 že izšel prvi informativni zvezek o narodnostni sestavi prebivalstva v obmejnem prostoru med Slovenijo in Hrvaško na osnovi statističnih kazalcev narodnostnega (samo)opredeljevanja in maternega jezika po popisu prebivalstva iz leta 1991 s posebnim poudarkom na Slovencih in Hrvatih.

Prispevki tu predstavljenega zbornika tako sestavljajo nadaljevanje prikaza rezultatov dela na projektu, ki se tokrat loteva terenskega preverjanja konkretnega prostorskega, družbenega in narodnostnega položaja v obmejnem območju Slovenije in Hrvaške. V prvem prispevku Peter Repolusk, sodelavec Inštituta za geografijo v Ljubljani, opredeljuje obravnavano obmejno območje ter nekatere njegove geografske značilnosti in ugotavlja, da je to območje zaradi dolžine mejne črte dejansko sestavljeno iz različnih regionalnih enot, ki se na obeh straneh meje tudi med seboj razlikujejo. Avtor pri tem razlikuje med gravitacijskimi in homogenimi pokrajinskimi regijami ter nato podaja demogeografsko in socialno-geografsko podobo območja, upoštevajoč obstoječo administrativno oziroma občinsko členitev slovenskega in hrvaškega obmejnega pasu ter razpoložljive statistične vire. Prispevek zaključuje s prikazom narodnostne sestave in njenega spreminjanja med letoma 1971 in 1991 na osnovi popisnih podatkov. V zaključkih ugotavlja obstoj dokajšnjih razlik v obravnavanem obmejnem območju glede na stopnjo gospodarske in družbene razvitosti, ki so še posebno poudarjene na hrvaški strani, zaradi česar so obmejna območja Hrvaške po mnenju avtorja tudi ekonomsko bistveno bolj navezana na Slovenijo kot obratno. To se v razmerah razširjene nerazvitosti in demografske ogroženosti kaže v smereh prekomejnih dnevnih in trajnejših migracij, ki vplivajo na končno narodnostno sestavo obmejnih občin.

V drugem prispevku obravnava Simona Zavratnik Zimic, sodelavka Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, nekatere metodološko-teoretske okvire terenske raziskave, ki se je posvečala dvem središčnim temam, in sicer slovensko-hrvaškemu obmejnemu prostoru kot novemu prostoru ter identifikaciji v tem prostoru. S terenskim delom se je na osnovi že izdelanih metodoloških konceptov, ki so jih razvili različni uveljavljeni domači raziskovalci, želelo opredeliti fenomen meje kot črte ločnice, njeno prepustnost in potekajoče interakcije na njenih robovih. O sami strukturi vprašalnika in poteku terenskega dela ob koncu leta 1997 v

naslednjem prispevku spregovori Karmen Medica, prav tako sodelavka Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, ki opredeljuje tudi glavne tematske sklope vprašalnika, in sicer čezmejne stike, medijski pretok, jezikovno strukturo, teritorialnost in prostorsko percepcijo, lokalno-državno urejanje življenja in konkretno vsakdanje življenje ob meji. V nadaljevanju Peter Repolusk podrobneje osvetli območje terenskega dela, se pravi sondnih krajev, v katerih so bili porazdeljeni vprašalniki, in ki obsega sedem enakomerno prostorsko porazdeljenih dvojic naselbinskih enot na obeh straneh slovensko-hrvaške meje. Skupno je terensko delo zajelo 49 obmejnih naselij, ki sodijo zaradi njihovega perifernega značaja pretežno v manjše velikostne razrede (pod 500 prebivalcev). V tem okolju je bilo, kakor navaja Simona Zavratnik Zimic v naslednjem prispevku, razdeljenih 560 anket, od katerih je bilo vrnjenih oziroma izpolnjenih 391. Avtorica v nadaljevanju prikazuje nekatere demografske značilnosti v anketi zajetih respondentov, kjer so nadpovprečno zastopani moški srednje generacije, ter narodnostno strukturo anketirancev, kjer je na območju hrvaške Istre zapaziti ob klasični nacionalni tudi regionalno opredelitev. Zanimivi so tudi rezultati glede narodnostne strukture družinskih okolij, kjer mešani zakoni predstavljajo v celotnem obravnavanem prostoru kar 20% primerov, ter odgovori, ki se nanašajo na regionalno samoopredelitev anketiranih oseb, kjer je opazna po mnenju avtorice večja intenziteta tradicionalnih regionalnih opredelitev na hrvaški strani in določen premik iz regionalnosti v lokalnost oziroma državnost na slovenski strani. Peter Repolusk nato prikaže rezultate vprašalnika glede funkcionalnih čezmejnih stikov, zlasti na področju dela, izobraževanja, oskrbe in rekreacije, kakor tudi sorodstvenih in prijateljskih osebnih stikov. Avtor pri tem ugotavlja, da se vse našete oblike čezmejnih stikov zmanjšujejo po uveljavitvi državne meje med Slovenijo in Hrvaško in da obstaja določeno nesorazmerje tako v usmerjenosti kot strukturi čezmejnih stikov med obema stranema. Simona Zavratnik Zimic obravnava rezultate anketiranja z ozirom na percepcijo obravnavanega obmejnega območja, teritorialno identiteto in vrednotenjem državne naravnosti do domačega okolja. Zanimivo je pri tem, da velika večina lokalnega prebivalstva (okrog 70%) dojema domače okolje kot narodnostno mešano, medtem ko je prevlada lokalne identitete v skladu z dokaj konsistentnim negativnim ali nevtralnim vrednotenjem državne naravnosti do lokalnih problemov. Zaključni prispevek Karmen Medice obravnava podobnosti in razlike pri vsakdanjem življenju v slovensko-hrvaškem obmejnem območju, ki se izraža s sorodno ali različno percepcijo elementov materialne, socialne in duhovne kulture na tej in oni strani meje. Pri tem je večina vprašanih mnenja, da obstajajo med obema stranema podobnosti, ki je večja na področju materialne in socialne kulture, manjša pa na področju duhovne kulture.

Ob koncu bi lahko rekli, da prinaša tu recenzirani zbornik izredno zanimive rezultate terenskega dela na območju slovensko-hrvaške meje in tukajšnjih medetničnih odnosov, ki bi ga kazalo vsekakor razširiti v prostorskem smislu še na druga tukajšnja obmejna območja ter morebiti še na nekatera izbrana okolja v zaledju obmejnega pasu. Na ta način bi večje število opravljenih anket lahko bolje izražalo notranjo regionalizacijo v usmerjenosti in intenzivnosti čezmejnih stikov ter sploh v vrednotenju obmejnosti, kakor tudi njeno etnično-nacionalno konotacijo, saj bi bilo za obe strani meje zelo zanimivo vedeti, katere etnične, jezikovne in lokalne skupnosti izkazujejo večjo predispozicijo do čezmejnega sodelovanja in zakaj. Mogoče bi kazalo tekstovno-analitično dispozicijo tekstov nekoliko poenotiti in opremiti z daljšim zaključnim oziroma v sintezo naravnanim besedilom. Vsekakor je objavljeni zbornik, ki bistveno dopolnjuje tistega iz leta 1997, dragocen vir informacij o odnosu lokalnega prebivalstva do meje, čezmejnih stikov in sosedov. Slednje nudijo tako strokovnjakom kot politikom dobro podlago pri interpretaciji fenomena obmejnosti in odločitvah, ki zadevajo ta najbolj obsežen ter nedvomno zanimiv in pomemben slovenski mejni odsek.

Milan Bufon

BUZETSKI ZBORNİK. Knjiga 25.

Buzeština je i u 1999. godini dobila svoj Zbornik, koji koji već dvadeset i pet godina izlazi kao godišnjak pa je 25. i redni broj novog Buzetskog zbornika.

Šezdesetak autora napisalo je približno toliko priloga. Sadržaj knjige raspoređen je u šest poglavlja.

SOVINJAK, BUZEŠTINA ISTRE, GOSPODARSTVO, LITERALNI PRILOZI, PRIKAZI I SPORT.

Predgovor knjizi napisala je dr. Durdica Cvitanović, poznata hrvatska povjesničarka umjetnosti, a prvi je prilog Borisa Sirotića, gradonačelnika: Subotina 98.

Nataša Vivoda je na terenu proučila govor Pračane, jednog od sela nedaleko Sovinjaka pa je prikazala njegove fonetske i morfološke značajke. Ističe bogatstvo vokala ovog govora (ima ih devet), te arhaičke oblike u sklonidbi. Posebnost govora Pračane je refleks poluglasnika. Oni su dali glas o.

Mr. Jakov Jelinčić analizirao je knjigu poslovanja bratovštine sv. Jelene u Sovinjskim Brdima (1712-1806) kao zanimljiv dokument za proučavanje života ljudi, njihova govora, onomastike i gospodarstva. XVII i XVIII stoljeće vrijeme je kada se u umjetnostipojavljuje barokni slog koji svoj bujni izraz nalazi u opremi crkava. Na području Istre dr. Jelka Radauš Ribarić zabilježila je nekoliko mjesta s odjevenom Gospom. Na Buzeštini to su: Buzet (crkva Sv. Jurja), Sovinjak i Hum. Do odijevanja kipa Gospe kod nas je došlo poslije bitke kod Lepanta 7. X 1571. U borbi je Španjolska imala velik utjecaj i na odijevanje kipova u crkvama. Taj utjecaj je ženska odijeca uska u struku, a koja se zvonoliko proteže do vrata s uzdignutim ovratnikom. U sovinjskoj crkvi, desno od glavnog oltara je kip s obučenom Gospom. Danas je to kip u bijeloj haljini koja je nedavno sašivena. U Istri se oblačenje Blažene Djevice Marije poslije XVII stoljeća uobičajilo posredstvom Venecije. Sudac Vesna Katarinčić Škrlić je svoj prilog: Oporučno nasljeđivanje na Sovinjštini, potkrijepila uvidom u arhivsko gradivo općinskog suda i korištenjem sadržaja proglašanih oporuka a time je pobudila zanimljivost teme o oporučnom nasljeđivanju od 1945. godine do danas.

U prilogu pok. dr. Branka Fučića prikazan je dio otkrivenih zidnih slika u kapelici crkve Sv. Roka u Sovinjaku pod naslovom imena autora koji je slike naslikao 1573. g., Majstor Dominik iz Udina. Kabalistička misao i gotičko graditeljstvo kontinentalne Istre prilog je mr. Zdenka Baloga. Dražen Vlahov, prof. piše o glagoljicom pisanoj matičnoj knjizi krštenih, vjenčanih i umrlih iz Huma (1618.-1672.), koja se čuva u Biskupskom arhivu u Poreču. Matične knjige su pouzdan izvor za razne grane znanosti, a spomenuta matica, s obzirom da je dobrim dijelom pisana glagoljicom uz to i prvo-rarezdan spomenik nacionalne kulturne baštine. Ona svjedoči o etničkoj strukturi stanovništva Humštine, a može koristiti kod proučavanja povijesti Katoličke crkve